

Löytöretket ja maailmankaupan synty

Taideteos Portugalissa. Kuvaa löytöretkeilijötä suuntaamassa katsettaan merelle.

- Vangelis – Conquest of Paradise

Käsite:

■ Löytöretket?

- Mitä ongelmia käsitteen käyttämiseen liittyy?
- Kuka löytää ja kenet?
- Keksi parempi termi?

Käsitteitä:

- **Löytöretket =**

- **Kolumbus etsi reittiä Intiaan, löysi Amerikan**
- **Termi on Eurooppa-keskeinen, vähättelee amerikkalaisia alkuperäiskulttuureja**

- **Ryöstöretket =**

- Retkien alkuperäinen tavoite ei ollut ryöstely
- Retkien luonne muuttui ryöstelyksi

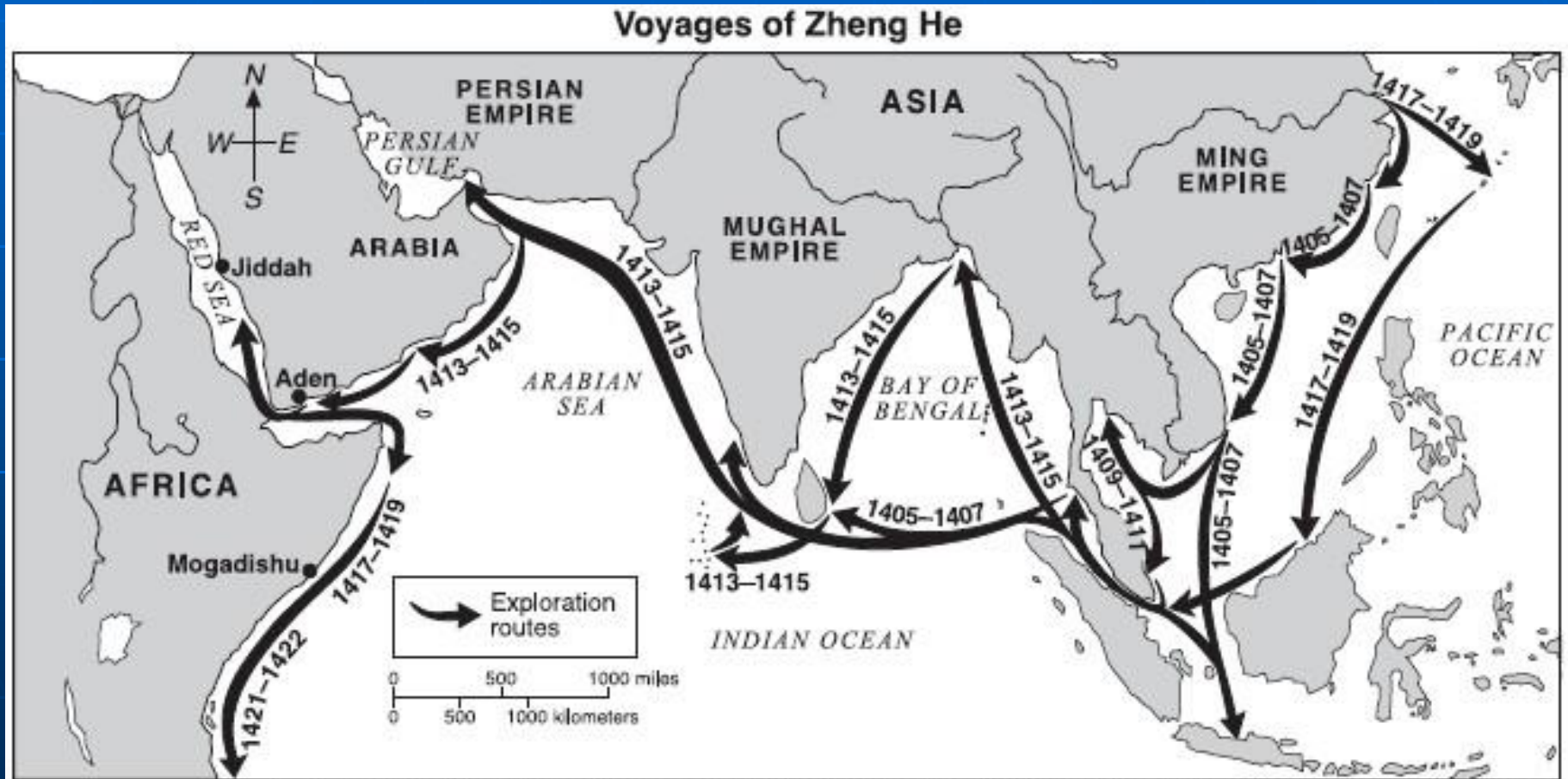
- **Valloitusretket =**

- Ei, alkuperäinen tavoite ei ollut valloittaminen
- Kyllä, retket johtivat eri alueiden valloittamiseen

- **Kulttuurien kohtaaminen =**

- Kyllä, kaksi toisilleen tuntematonta kulttuuria kohtasi
- Ei, kohtaaminen ei ollut tasaveroista. Vahvempi alisti.

Zheng He Kiinan löytöretket 1400-luvulla

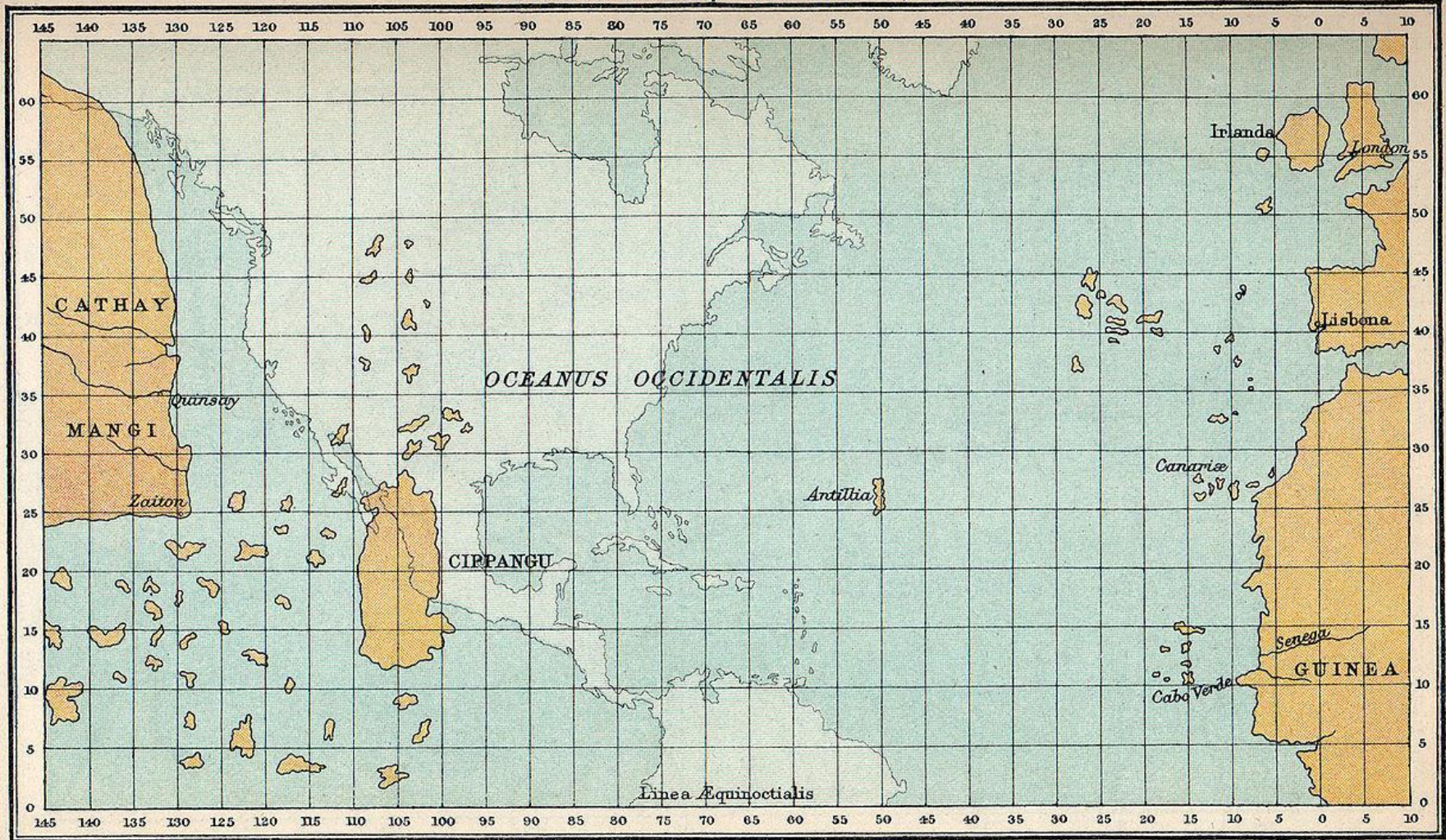
Source: Elisabeth Ellis and Anthony Esler, *World History: Connections to Today*, Prentice Hall (adapted)

Kiinan löytöretket ja niiden loppu:

- 1400-luvulle tultaessa Kiina oli maailman vaurain ja teknisesti edistynein kansakunta.
- Keisari rakennutti maailman suurimmat valtamerialukset, jotka purjehtivat Afrikkaan asti ja toivat mukanaan lännen eksotiikkaa.
- Loppu
 - Kiinan johto määräsi valtamerialukset tuhottaviksi
 - kielsi niiden rakentamisen kuolemanrangaistuksella
 - lopetti kansainväliseen kauppaan panostamisen
 - Kiina keskittyi omiin sisämarkkinoihinsa

Paolo Toscanellin kartta 1474

ATLANTIC OCEAN, TOSCANELLI, 1474

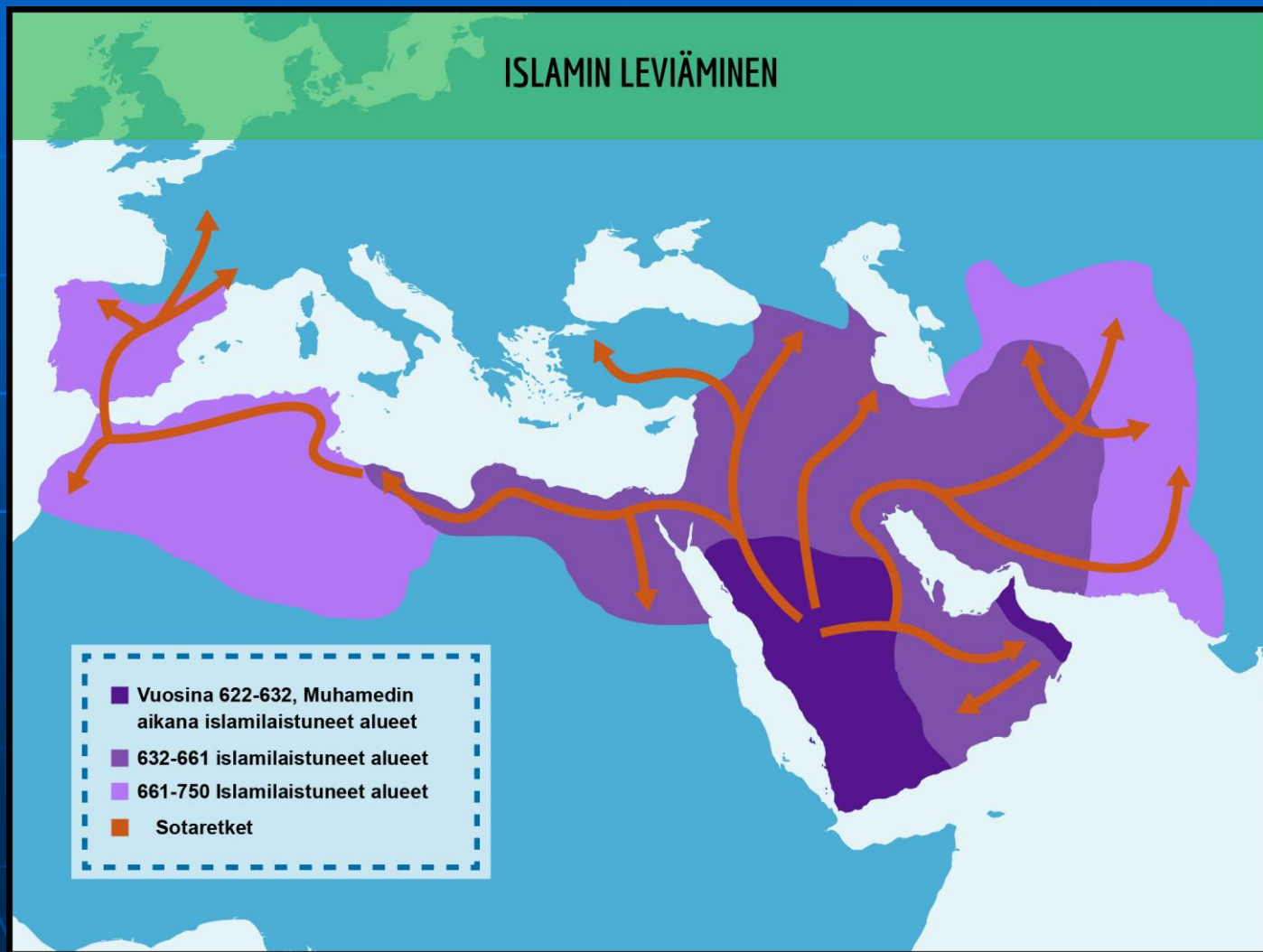

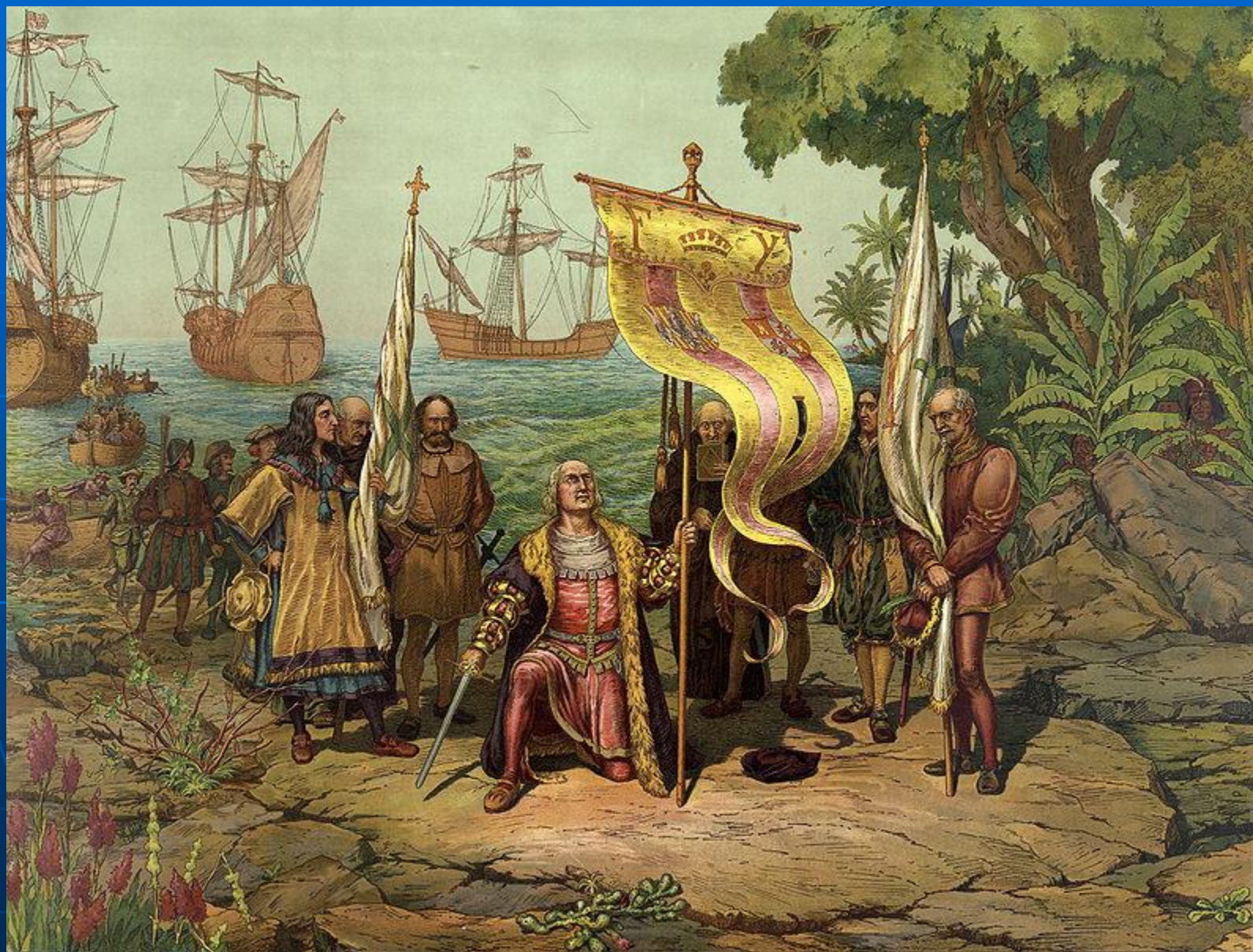
The Correct outline of North America is shown in light blue tint

John Bartholomew & Co., Edinb.

Miksi löytöretkille lähdettiin?

- Vertaile kerttoja s. 90 ja alla olevaa karttaa, mitä selityksiä keksit?

LÖYTÖRETKIEN SYYT

KANSALLISVALTIOIDEN VÄLINEN KILPAILU

- Tärkein tekijä

LÖYTÖRETKET

Verrattuna muihin
Euroopalla suurin halu
etsiä merentakaisia
rikkauksia ja emämaahan
liitettäviä alueita

TARVE SAADA JALOMETALLEJA

- Maustekauppa
köyhdyttänyt Eurooppaa

PANKIT RAHOITTIVAT

- Eurooppaan syntyneet
pankit mahdollistivat

KRISTINUSKON LEVITTÄMINEN

Miksi löytöretkille lähdettiin?

■ Talous:

- **Maustekauppa -> meritie Intiaan ja Kiinaan**
- Tarve löytää jalometalleja, kultaa

■ Uusi suhtautuminen tietoon

- **Renessanssi, humanismi, luonnontieteet**
 - uusi maailmankuva
 - **Ihminen aktiiviseksi toimijaksi (ennen uskon kahleet)**
 - Laivanrakennusteknologia
 - Navigointi, kartat

■ Uskonto - kristinusko

- Käännytys, lähetystyö, ylivertaisuus, kirkon vaurastuminen

■ Hallitsija ja porvarit

- Ruhtinaiden ja kuninkaiden vaurastuminen -> rahoitus
- Valtioiden välinen **kilpailu** uusista valloituksista
- Vapaat **porvarit -> voitontavoittelu**

Kulta- vaurauden lähde:

- Jalometallien tuonti vaurastutti kansallisvaltiot
- Kulta oli tärkein tuontituote.

Santa Maria Maggiore kirkko

Roomassa

Kansallisvaltioiden vaurastuminen johti sotiin 1600-luvulla

Peruna ja pippuri!

- Peruna pelasti Euroopan ruuantuotannon!

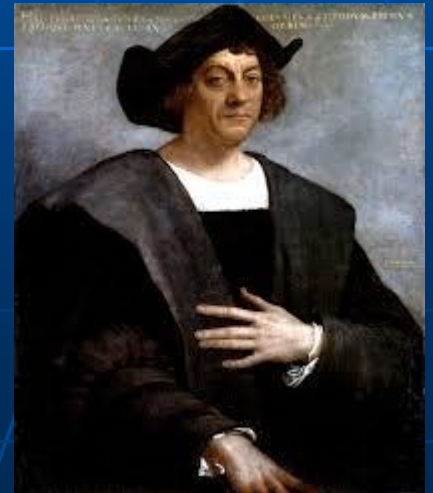
Löytöretkeilijät ja kohteet oppimateriaali kartta:

■ Portugali

- Henrik Purjehtija – varusti laivoja Afrikan rannikolle 1400-luvun alkupuoli (Madeira, Azorit)
- Bartolomeu Diaz - Afrikan eteläkärki 1488
- Vasco da Gama – Intia 1497

■ Espanja

- Kristoffer Kolumbus – Karibia 1492
- Fernao Magalhaes –
 - maailman ympäri 1519-1522

Bartolomeu Dias

Vasco da Gama

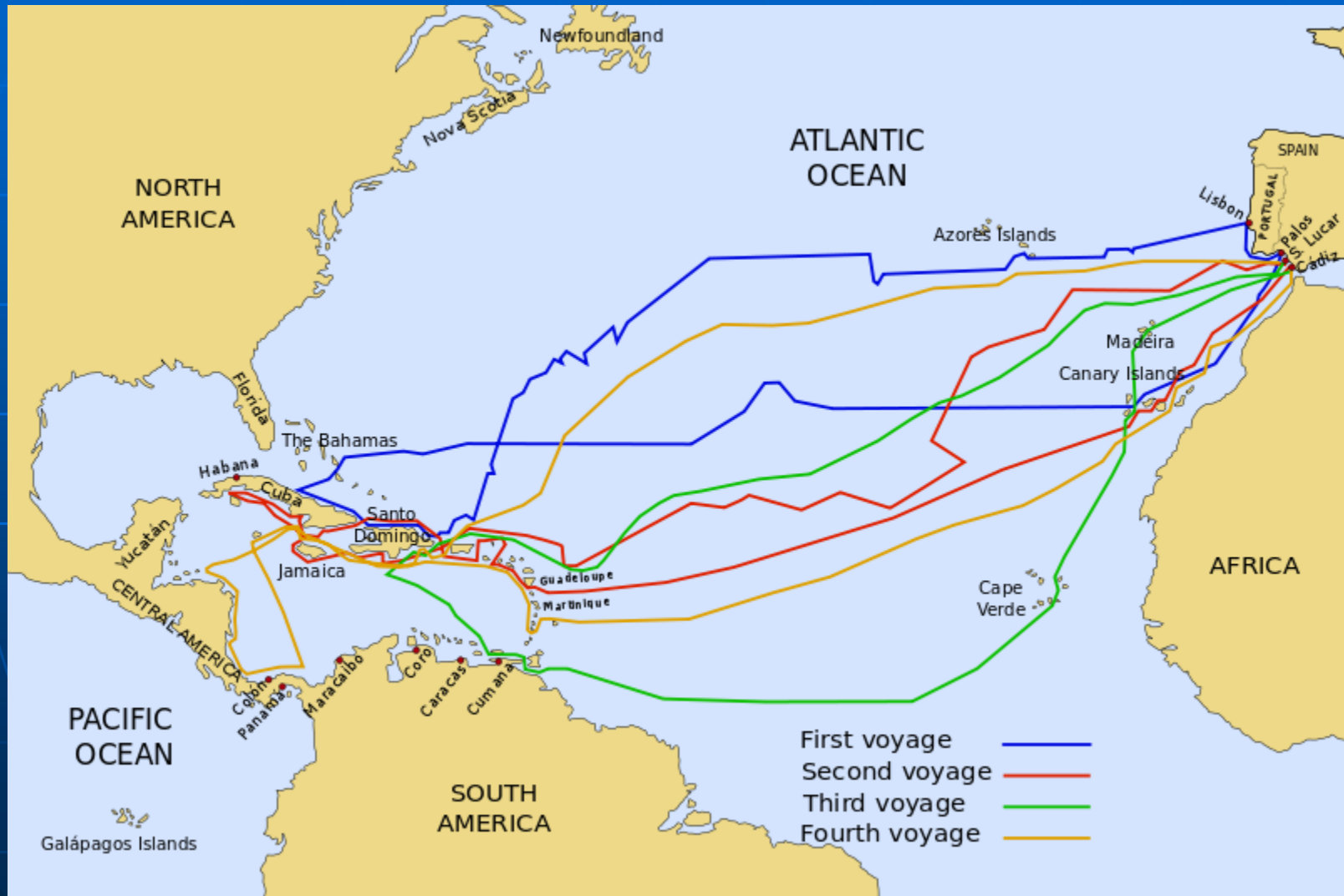

Kolumbus rantautuu 1492

Karibialle, maalaus 1865

Kolumbuksen matkat:

Americo Vespucci 1502, Rio De Janeiron lahti -> "Amerikka"

Hernan Cortes johtaa intiaanien joukkosurmaa..

1600-luku: William Penn neuvottelee siirtokunnan perustamisesta intiaanien kanssa:

The Treaty of Penn with the Indians 1771 (maalauksvuosi)

Löytöretkien seurauksia:

■ Yhteiskunta:

- **Porvaristo vaurastui kaupankäynnillä** -> säätyjärjestelmä alkoi murentua -> yhteiskunnallisten uudistusten vaatimus

■ Hallinto:

- **Hallitsijan valta kasvoi** -> kohti itsevaltiutta (1600-luku)

■ Talous:

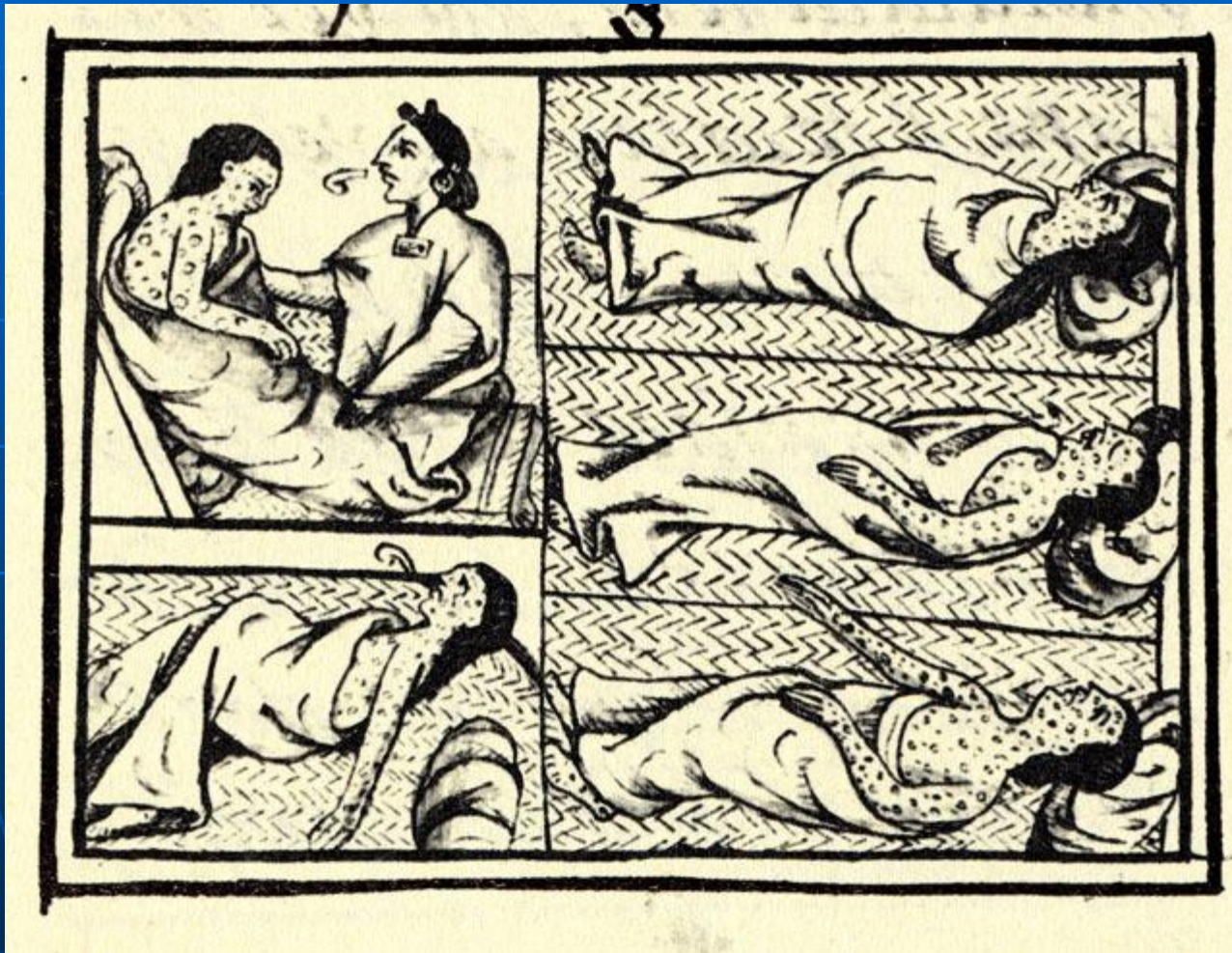
- **Rahatalous** vahvistui -> inflaatio (jalometallien määrän kasvu)
- **Maailmankaupan järjestelmä** -> Euroopassa painopiste Atlantin rannikolle
- **Kauppaseurat monopoli** tietyn alueen kauppaan
- Kolmiokauppa Afrikka (orjat) - Amerikka (raaka-aineet) - Eurooppa (jalostus)
- Aasian kauppa Euroopalle alijäämäistä: jalometallit virtasivat itään maksuina tuotteista.

■ Uskonto ja kulttuuri:

- "valkoisen miehen taakka" – kulttuurin ja uskonnon ylivertaisuus
- Afrikkalaisten orjuutus ja kuljetus Amerikan mantereelle

■ Uudet tuotteet: sokeri, peruna, pavut, tomaatit, maissi, tupakka

Isorokko ja intiaanit:

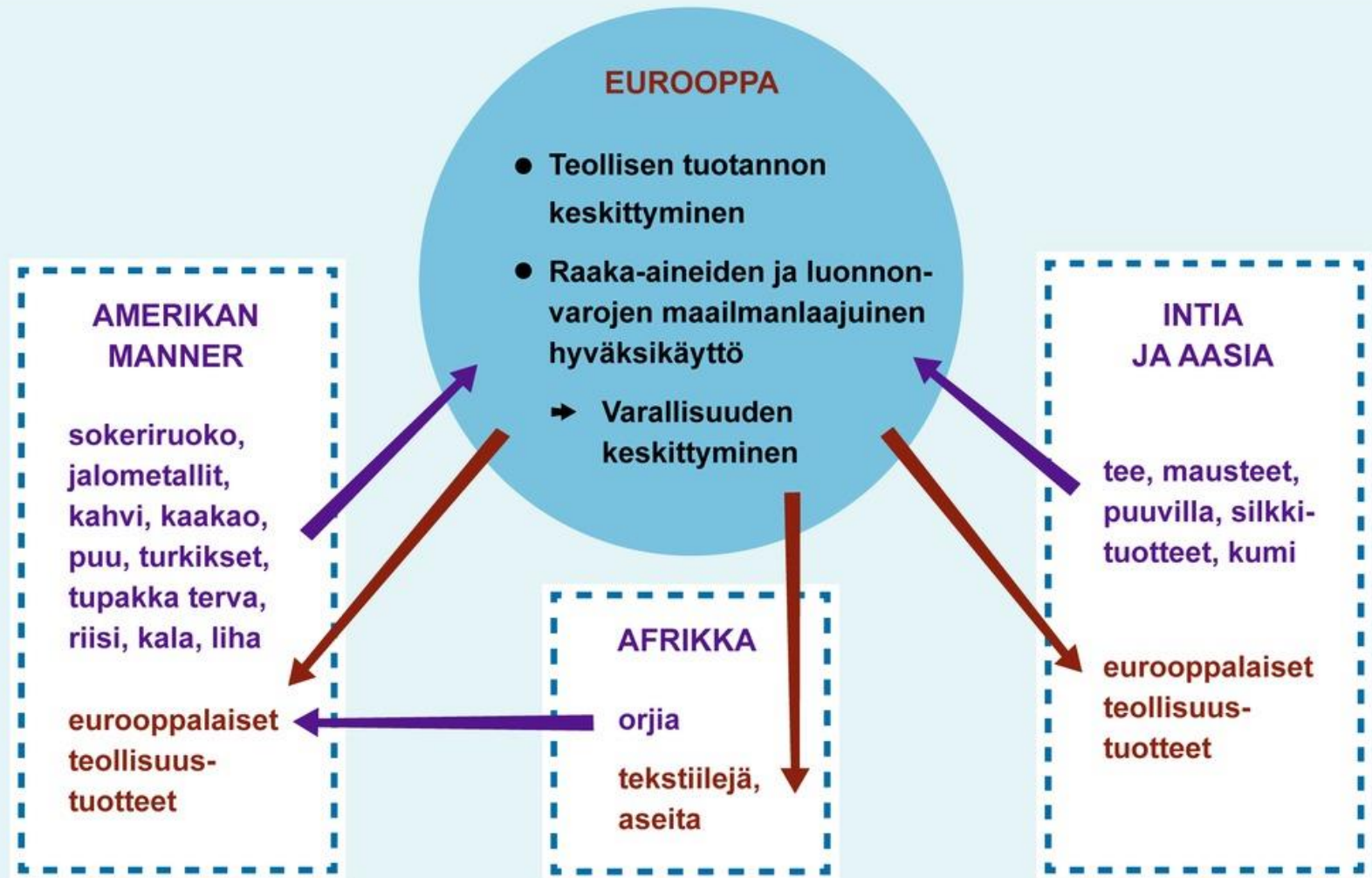

Orjakauppa Afrikasta Amerikkaan:

Orjien vienti Afrikasta Amerikan mantereelle vuosien 1500–1870 välisenä aikana (tuhansia).

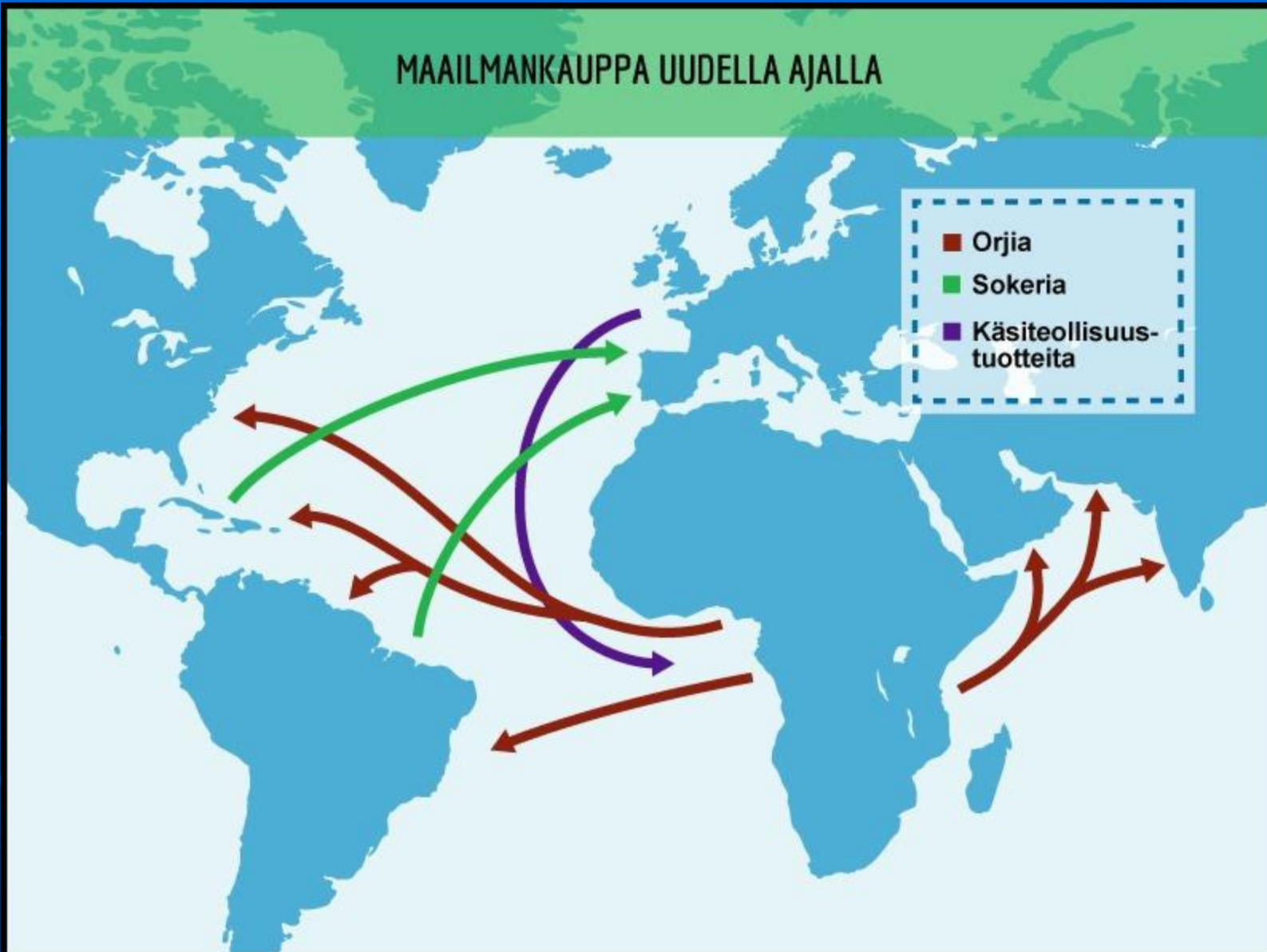
	1500–1600	1601–1700	1701–1810	1811–1870
Brasilia (Portugali)	50	560	1891	1145
Karibian alue	-	464	3234	96
Espanjalle kuuluvat alueet	75	293	579	606
Yhdysvallat	-	-	348	51

MAAILMANKAUPPA VUOSINA 1500-1850

MAAILMANKAUPPA UUDELLA AJALLA

- Orjia
- Sokeria
- Käsateollisuus-
tuotteita

Löytöretkeilijä henkilöesittely:

- Kerro löytöretkeilijästä
 - Nimi, elinvuodet, kotikaupunki
 - Perhe (tiedetäänkö)?
 - Ammatti (tiedetäänkö)?
 - Saavutukset löytöretkeilijänä.
 - Tarina..

Mitä päätelmiä teet?

Eräiden maantieteellisten alueiden väkiluku 1750–1900
(miljoonia)

	1750	1800	1850	1900
<i>Eurooppa</i>	163	203	276	408
<i>Afrikka</i>	106	107	111	133
<i>Pohjois-Amerikka</i>	2	7	26	82
<i>Latinalainen Amerikka ja Karibian alue</i>	16	24	38	74

Lähde: United Nations, The World of six billion 1999

Eurooppalaisten kaupunkien väkilukuja 1500-1700-luvuilta:

■ Mitä päätelmiä teet?

	1500	1600	1700
Venetsia	100	139	135
Genova	60	71	80
Amsterdam	14	65	200
Lissabon	30	100	165
Lontoo	40	200	575

Lähde: Angus Maddison, The World Economy, sivu 56.

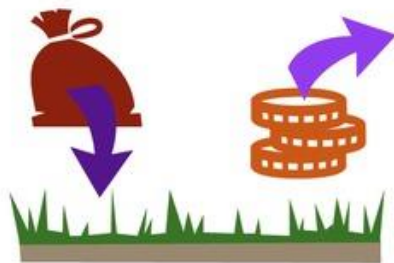
Euroopan maista Intiaan ja Aasiaan purjehtineiden laivojen lukumääriä:

	1500-1599	1600-1700	1701-1800
Portugali	705	371	196
Alankomaat	65	1770	2950
Englanti	-	811	1865
Ranska	-	155	1300

MERKANTILISMI

TUONTI

Piti maksaa rahalla:
VEI RAHAA MAASTA

TUONTI ESTETTÄVÄ

- Tullit
- Tuontikieltoja
- Rajoituksia

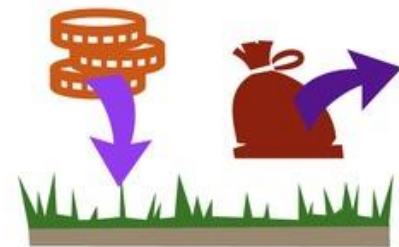
RAHAN MÄÄRÄ

VALTAKUNNASSA

VIENTI

Vientituloa:
TOI RAHAA MAAHAN

VIENTIÄ SUOSITTAVA

- Teollisuuden tukeminen
- Siirtomaita raaka-aineiden tuotantoon
- Kauppakompanjoille yksinoikeuksia

Käsitteitä:

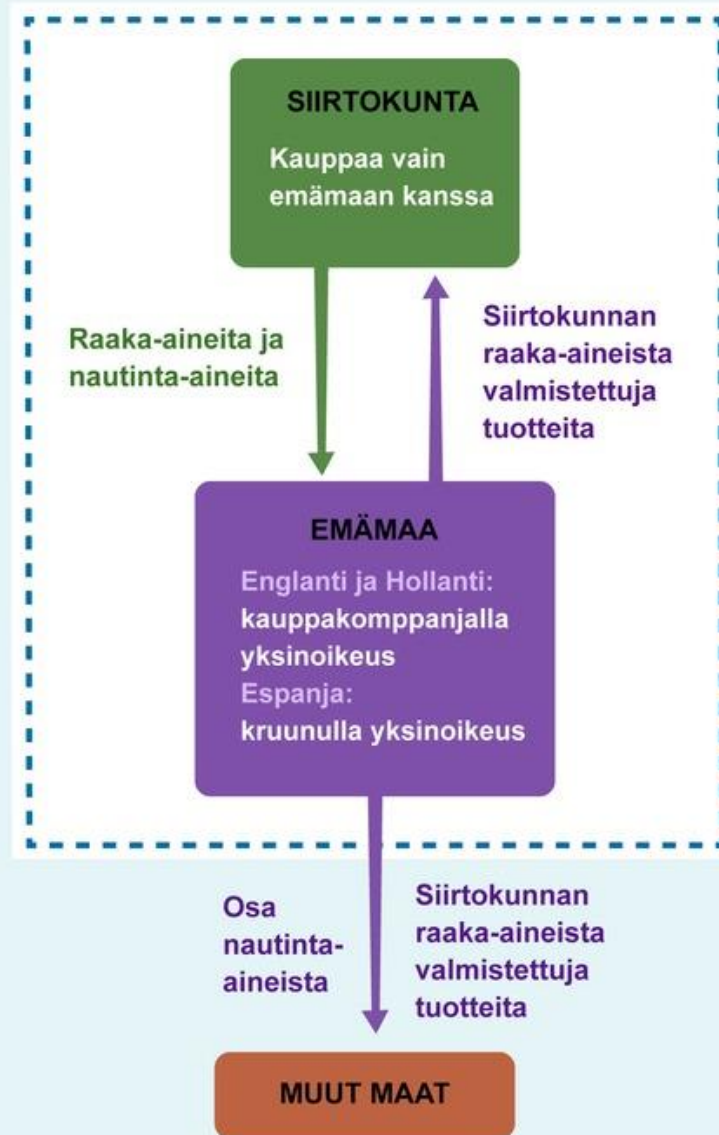
(oppikirja sivut 142-151)

- Kolonialismi: **kauppasiirtokunnat 1500-l alkaen** -> taloudellinen hyväksikäyttö
- Imperialismi (1870-1914): **"Siirtomaiden sotilaallinen, poliittinen, taloudellinen ja henkinen alistaminen ja hyväksikäyttö"** (maailman jakaminen)
 - Syitä imperialismiin: valtioiden välinen kilpailu ja mahdin osoittaminen, raaka-aineet, markkina-alueet, liikaväestö, pääomien sijoittaminen tuottavasti.
- Uuskoloniaslismi: länsimaiset yritykset hyödyntävät kehitysmaita

Siirtomaamahdit:

- 1400-1500 –luvulla: Portugali, Espanja
- 1500-1600 –luvulla: Ranska, Englanti, Hollanti
- **Valloitus kiihtyi 1870-1914 -> imperialismi**
 - Iso-Britannia (1/4 maapallon pinta-alasta, Kap-Kairo),
 - Ranska (Afrikka: Pohjoisosa itä-länsi),
 - Saksa (Afrikasta alueita),
 - Belgia (Kongo),
 - Yhdysvallat (Etelä-Amerikka),
 - Venäjä (Siperia),
 - Japani (Kiina, Korea)

SIIRTOKUNTIEN JA EMÄMAAN VÄLISET VAIKUTUSSUHTEET

Kiina ja Japani imperialismin kaudella

- Kiina suljettu -> yksi satama ulkomaankaupalle
 - Englanti oopiumikauppa -> oopiumisodat (1840-42; 1856-60): Englanti voitti -> Kiina joutui avaamaan satamia
 - Taiping-kapina (1850-64) keisarikuntaa ja ulkomaalaisia vastaan (yli 20-30milj. kuollutta)-> lisämyönnytykset ulkomaalaisille
- Sulkeutunut Japani joutui avaamaan satamiaan ulkomaille 1860-luvulla
 - Liittyi Japanin Meiji-restauraatioon (sisäisiin uudistuksiin feodaalisesta yhteiskunnasta avoimempaan teollistuneempaan yhteiskuntaan)
 - Japanista imperialistinen

Puolusta/vastusta länsimaiden toimia:

Puolesta:

- Talous kehittyi
- Syntyy työtä ja työpaikkoja, verotuloja.
- Kauppayhteydet laajenivat, maailmankauppa.
- Pysyvä valtiojärjestelmä.
- Koulutus
- Infrastrukturi
- Tekninen kehitys

Vastaan:

- Alistettu asema
- Raaka-aineiden ja elintarvikkeidentuottajana, sekä työvoiman lähteenä.
- Luonnonvarojen riisto.
- Monokulttuuri, perinteisten viljelylajien ja -menetelmien tuho.-> nälänhädät
- Voitot länteen
- Heikot liikenne- ja tietoliikenneyhteydet.
- Investointien puute
- Epävakaat olot (esim. heimorajat)
- Demokratia ei vakiintunut

Millä tavoin löytöretket vaikuttivat kaupankäyntiin ja talouteen?

- Maailmankauppa voimistui -> Euroopan johtoasema ja siirtomaiden kytkeminen maailmankaupan järjestelmään.
- Merenkulkutekniikka kehittyi
- Merten hallinnasta tuli tärkeää
- Jalostettujen tuotteiden vienti oli tärkeää -> Eurooppalaisten käsissä
- Välimeren merkitys laski
- Rahatalous vahvistui
- Tuontitullit, -kiellot ja laatuvaatimukset (=protektionismi)
- Talous valtion palvelukseen
- Valtioista yhtenäisiä talousalueita
- Maatalous laiminlyötiin
- Merkantilismi